

UDK 94:070.1 (497.6) "1992/1995"
Pretisak

PATNIČKA BOSNA. ŠIRINA TOLERANCIJE BOSNI DAJE NADU CIVILIZACIJSKE UZVIŠENOSTI U VREMENU KOJE DOLAZI*

Boris Nilević

♦

Autor se osvrće na pisanja inostranih spisatelja o ratnim dešavanjima u Bosni i Hercegovini. Pored autora poput Susan Sontag i Williama Hunta, koji su u Bosni i Hercegovini prepoznali tradiciju tolerancije i suživota, mnogi državni su na Bosnu gledali, pod utjecajem negativne nacionalističke propagande i senzacionalističkog novinarstva, kao "kolijevku konflikta u Evropi".

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, Susan Sontag, William Hunt, James Baker, Warren Christopher, Međunarodni znanstveni skup *Bosna i Hercegovina i svijet*.

U Bosnu se posljednjih godina uvukao svijet prevelike mučnine, svijet koji bi se smučio i Edgar Allan Poeu. Šta je sve u stanju da uradi čovjek kad se u njega useli satanski stvor, skoro je nepojmljivo za poimanje. I onda, čemu šutnja intelektualne Evrope nad tako vidljivom bosanskom patnjom? Na to je odgovor na svoj velen način tražila i znamenita spisateljica Susan Sontag u svom tekstu: "Tamo i ovdje" (Sarajevo, decembar 1995).

Ćutanje intelektualaca

Sontagovoj su često po njenom povratku iz Sarajeva postavljali pitanja: Zašto drugi poznati pisci kao što je ona, tamo ne odlaze? Iza ovog pitanja krije

---

* Rad je objavljen u dnevnom listu *Oslobođenje*, 54/17542. 6. 4. 1997. Sarajevo: 14.

se mnogo opštije koje nameće dobranu analizu raširene ravnodušnosti ili nedostatka solidarnosti, u Evropi (osobito u Italiji i Njemačkoj), prema žrtvama jednog povijesnog zločina. Jer, problem Bosne nad kojom je načinjen zločin je evropsko pitanje: demokratija, građansko društvo, multikulturalizam. Zašto se onda desilo, a podsticaj je bio ogroman, da nije bilo uglednih i poznatih intelektualaca (čast izuzecima) da ustanu protiv genocida u Bosni i odbrane Bosne? I potom, kod Sontagove, dolazi zanimljiva usporedba sa događajem kakav je bio španski građanski rat: "A intelektualci - pisci, pozorišni ljudi, profesori, umjetnici, naučnici poznati po svojoj spremnosti da se oglase u slučaju bitnih javnih događanja u ime savjesti - jednako su se istakli svojim odsustvom u slučaju sukoba u Bosni, koliko svojim prisustvom u Španiji tridesetih godina ovog vijeka".

Ne očekuje li se previše od intelektualaca internacionalnog u njihovom biću? Nisu li oni, ipak, u svojoj nacionalnoj samodovoljnosti stvar prošlosti, do ponovnog rađanja jednog novog planetarno-humano raspoloženog inteligenta.

Američki historičar William Hunt u ovom Zborniku "Bosna i Hercegovina i svijet" kazuje: "[...] Moje posjete Bosni, ma koliko kratke bile, naučile su me mnogo čemu što iz knjiga, sa konferencija ili čak sa interneta nikad ne bih mogao naučiti. Mi u Sjevernoj Americi beskonačno pričamo o vrijednostima tolerancije i pluralizma i to nas ništa ne košta. U Sarajevu sam sreo ljude - uključujući i kolege historičare - koji su, doslovice, svakodnevno rizikovali živote u odbrani ovih jednostavnih vrijednosti". (str. 277).

Svijet opakih izmišljanja

Ono što je u svijetu rečeno o Bosni, uistinu, bitno se razlikuje od onog što bi željeli bosanskohercegovački historičari. A oni su, u svakom slučaju, u osnovi ugroženi dubokim osjećajem frustriranosti zbog nemogućnosti da nađu neki glas između disharmonije prodorne nacionalističke propagande i senzacionalističkog novinarstva koje je oblikovalo poimanje bosanskog konflikta od strane vanjskog svijeta. U ovom svijetu opakih izmišljanja vrte se i rečenice političara - papiga, to jeste raznih evropskih ministara vanjskih poslova i američkih državnih sekretara. Na primjer, bivši državnih sekretar Sjedinjenih Država James Baker izjavio je da se narodi Bosne "već hiljadama godina bore jedni protiv drugih" (str. 264). Potom, državni sekretar Klintonove

administracije Warren Christopher, oglasio se na istu temu kazavši za CNN da je Bosna “kolijevka konflikta u Evropi” (str. 265). I tako redom i mnogi drugi govore o Bosni kao zemlji religijskih i plemenskih ratova hiljadama godina, te da su Bosanci po prirodi gnusan i osvetoljubiv narod; oni jednostavni nisu sposobni da se slože.

Znanstveni govor o bosanskoj praiskonskoj patnji

Ipak, nadati se, da će doći do rekonstrukcije Bosne i da će to biti kolosalan zadatak. Može izgledati da historičari u vremenu sadanjem i onome koje dolazi nemaju ništa ozbiljno dati kao doprinos. Ali, loša - posrnula historiografija je posljednjih godina bila odvratno destruktivna na tlu bivše Jugoslavije. Ipak, Bosna ima bogatu i raznoliku historiju i sposobne historičare kojima je povjerenost da nastave njeno istraživanje. Normalno, u saradnji sa historičarima drugih zemalja i u njegovanju interdiscipliniranosti. To svjedoči i ovaj “Zbornik saopštenja” (30) sa Međunarodnog znanstvenog skupa “Bosna i Hercegovina i svijet” održanog 15. i 16. marta 1996. godine u Sarajevu. A koja je suština ove knjige? Kazali bismo znanstveni govor o bosanskoj praiskonskoj patnji upućen na suštinsko razumijevanje svekolikoj Međunarodnoj zajednici.

Jer, prošlost, kao i sadašnjost zemlje Bosne u biti je patnička, počevši od krstaških pohoda protiv “Crkve Bosanske”, do najnovijih dana. Historiografska znanost još nije dala cjelovit sud o ugarskom zlu nanijetom ovoj zemlji srednjem vijeku. Osmanlije su dokrajčile srednjovjekovno bosansko kraljevstvo. U drugoj polovini XVIII stoljeća BiH je dogovorom Rusije i Austrije pripala austrijskoj interesnoj sferi. U vremenu Napoleonovskih ratova Francuska dolazi u neposredan dodir sa ovom zemljom i uspostavlja prvi konzulat u Travniku. Bečkim kongresom 1815. godine primat u bosanskoj politici dobija Austrija. Sredinom XIX stoljeća ona otvara generalni konzulat u Sarajevu i niz konzulata, vicekonzulata i konzularnih agencija. Austrija bitno utječe na zbivanja u BiH, kako na ekonomskom, političkom, tako i na kulturnom polju. Ta politika je dobila finale u vojnoj intervenciji 1878. godine.

Tolerancija kroz povijest

Nakon Pariškog mira 1856. godine, kada je pod izgovorom provođenja reformi u Osmanskom Carstvu i zaštiti prava hrišćana nekoliko evropskih zemalja otvorilo svoje konzulate u Bosni (V. Britanija, Rusija, Francuska,

Njemačka), Bosna je dobro uvučena u “istočno pitanje” i na njoj je Evropa upravo pokazivala sve svoje razlike. Uostalom, kao i danas.

Bosni se vremenom, osim Prvog, desio i pakao Drugog svjetskog rata. U njemačko-talijanskoj krvavoj igri oko ove zemlje kao “imovine”, stradalništvo je bilo pregolemo. Ono se i danas ponavlja. I napokon dolazi Dejtonski sporazum od 21. novembra 1995. godine. Na historičaru nije da sudi o svom vremenu, s obzirom na vrhunski zakon njegove branše - distancu. Ali on vidi i osjeća da je u pitanju jedan globalni naum pri stvaranju novog svjetskog poretka: rušiti svijet drugog načina života na najsavremeniji način, pomoću etničkog principa.

Usprkos svemu, povijesno, Bosna je pokazala širinu svoje tolerancije. Pođimo samo od prijema šikanirano-anatemisanog jevrejskog svijeta iz Evrope. Njena pažnja i zaštita očitovala se i prema maloj Dubrovačkoj Republici. Uzimimo samo jedan primjer. Na dvoru Ali-bega Isabegovića, gospodara zemlje Pavlovića, po turskom osvojenju Bosne, nalazila se glumačka družina na čelu sa Radojem Vzkosalićem. Nju je Ali-beg poslao 1460. godine ili nešto kasnije u Dubrovnik “[...] na vaše svetce, neka ste nam veseli, Bogu preporučeni i u vašem slavnom gospoćtvu”. I moglo bi se tih primjera još mnogo spomenuti sve do naših dana. To je Bosnu održalo naspram demonskog bića i u ovom ratu i daje joj nadu civilizacijske uzvišenosti u vremenu koje dolazi.

SUMMARY

SUFFERING BOSNIA – THE WIDTH OF TOLERANCE GIVES BOSNIA HOPE OF CIVILIZING SUBLIMITY IN THE COMING TIMES

The author reviews the texts of foreign writers about the war in Bosnia and Herzegovina. Authors, such as Susan Sontag and William Hunt have recognized in Bosnia and Herzegovina a tradition of tolerance and coexistence. Nevertheless, under the influence of negative nationalistic propaganda and sensational journalism the understanding of the Bosnian conflict outside of Bosnia has been distorted. Former US Secretary of State James Baker stated that the peoples of Bosnia “fight each other for thousands of years” and the Secretary of State in the Administration of Bill Clinton declared that Bosnia was “a cradle of conflict in Europe”.

The historiography of Bosnia and Herzegovina should present a rich and versatile history and able historians who will continue to research it. One of the positive moves in this regard is a volume of conference proceedings from the International scientific conference *Bosnia and Herzegovina and the World*, held on the 15th and 16th November 1995.

Key words: Bosnia and Herzegovina, Susan Sontag, William Hunt, James Baker, Warren Christopher, International scientific conference *Bosnia and Herzegovina and the World*